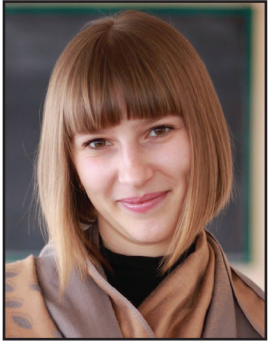

УДК023.4(477.87)Панчук"19/20":[655.254.22+655.4/5]

**НАДІЯ ПАНЧУК – НЕЗАБУТНЯ ПОСТАТЬ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ
НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ
ІМ. Ф. ПОТУШНЯКА**

Іванна КОГУТИЧ-ГАВРОШ,

головна редакторка науково-методичного
відділу Комунального закладу «Закарпатська
обласна універсальна наукова бібліотека
імені Ф. Потушняка»

Закарпатської обласної ради
ORCID: 0000-0003-1646-4558

Анотація: У статті вперше проаналізовано бібліотечну діяльність відомої письменниці, члена Національної спілки письменників України, головної редакторки Комунального закладу «Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека імені Федора Потушняка» Закарпатської обласної ради – Надії Михайлівни Панчук (1942–2022)

Ключові слова: *Закарпатська ОУНБ ім. Ф. Потушняка, бібліотекар, редактор, бібліографічний покажчик, Календар краєзнавчих і пам'ятних дат Закарпаття, видавнича діяльність.*

О скільки раз я починала
життя з новенької сторінки...

Скажіть же,

що мене вертало
сюди – як Довбуша

до Дзвінки?!

Н. Панчук

Бібліотека – це перш за все люди, які в ній працюють. Комунальний заклад «Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека імені Федора Потушняка» Закарпатської обласної ради (далі Закарпатська ОУНБ ім. Ф. Потушняка) важко уявити без працелюбної бібліотекарки, письменниці, редакторки Надії Михайлівни Панчук (1942–2022). На жаль, цього річ її душа відійшла у кращі світи. Колеги з книжкової сфери поважали цю добру, скромну, працьовиту, інтелігентну, ерудовану жінку, яка понад сорок років пропрацювала на різних посадах в головній публічній книгозбірні Закарпаття. Відвідувачі сприймали її живою енциклопедією, книжковою провідницею, адже щоразу знала, що порадити, куди звернутися, допомагала кожному, а головне знала історію без цензури й відчувала, коли її можна подавати без гриму.

Уродженка села Горинка Тернопільської області після навчання в Харківському інституті культури (1965) потрапила за розподілом до Ужгорода, в край, де саме розбудовувалася бібліотечна система. Молоду бібліотекарку вже невдовзі призначають завідувачкою читальним залом Закарпатської бібліотеки для дорослих (нині – Закарпатська ОУНБ ім. Ф. Потушняка), де вона вивчила історію краю, познайомила з інтелігенцією. Відтоді її діяльність пов'язана з обласною бібліотекою з невеликими перервами для роботи в Закарпатському обкомі ЛКСМУ, обласній бібліотеці для юнацтва ім. С. Вайди, бібліотеці газети «Закарпатська правда» та громадських організаціях. Тут Н. Панчук пройшла шлях від бібліотекарки до завідувачки читальним залом, довідково-бібліографічним відділом, методиста і головного редактора бібліотеки. Сама називала себе читачкою бібліотеки з 1965 року [10, с. 115], все життя була спраглою до знань, систематично проглядала пресу, стежила за літературою й прекрасно орієнтувалася в мистецтві. А головне – була незамінною редакторкою, коректоркою всієї видавничої діяльності обласної книгозбірні, однією з розробників методичних рекомендацій й аналітиком видань бібліотек Закарпаття.

Н. Панчук в літературному світі знають насамперед як письменницю. Її перу належать 19 збірок поезій, з яких дві збірки короткої прози та дві перекладні (паралельно українською і словацькою мовами): «На обрії – гори» (1980), «Ранкові поїзди» (1985), «Заповідний ліс» (1993), «VІXІ» (1997), «Дика пряжа» (2000), «Місця надій» (2005), «У щілині між століттями» (2009)», «Конспект свободи» (2012) тощо. Вихід її книжок мав інтерес серед науковців та критиків, зокрема літературно-критичні статті писали: Н. Вигоданець, О. Ігнатович, П. Скунець, Т. Ліхтей, А. Доля, І. Лазоришин, О. Гаврош. Вона член Спілки

письменників України з 1997 року, багаторазовий лауреат обласної літературної премії ім. Ф. Потушняка.

Ще чекає свого дослідника журналістська діяльність Н. Панчук, яка дописувала на культурологічні теми до закарпатських та всеукраїнських часописів, вела рубрику «Літературний підвальчик» в «Закарпатській правді» й радіопрограму «Мости братерства» на обласному радіо [11, с. 515].

Майже не приділялась увага дослідженню її укладацької діяльності. Принагідно цю значну за об'ємом частину творчості згадували у ювілейних статтях письменник В. Густі [6] чи у статтях про бібліотеку Л. Григаш [5]. Частково зібрано бібліографію (до 2015 р.), але науково не осмислено цю друковану спадщину в бібліографічному покажчику «Надія Панчук» [9], виданому до 75-річчя від дня народження. Тому у статті вперше поглянуто на укладацьку, наукову діяльність письменниці-бібліотекарки.

З початком незалежності Н. Панчук знову в Закарпатській ОУНБ ім. Ф. Потушняка. Як редактор розпочала плідну роботу разом із надійним партнером – директоркою бібліотеки Людмилою Григаш та колективом науково-методичного відділу. Разом розробили науково-методичну, а відповідно до неї і видавничу діяльність бібліотеки. За словами Л. Григаш, нічого в бібліотеці не видавалося без прочитання Н. Панчук. Видавничий процес від ідеї, підготовки матеріалів, пошуку авторів, до редагування, коректури і роботи з видавництвом, – майже завжди це сфера Надії Михайлівни. І все це у спокійному врівноваженому робочому ритмі професійної бібліотекарки, яка знайде підхід до кожного автора, колеги з її відмінним почуттям гумору.

Умовно видані проекти, де Н. Панчук виступає як укладач чи редактор (коректор), можна згрупувати так: 1) з історії бібліотечної справи; 2) науково-бібліографічні видання (рекомендаційні бібліографічні посібники «Календар краєзнавчих і пам'ятних дат Закарпаття»; персональні бібліографічні покажчики тощо); 3) науково-методичні видання (серія «Бібліо-клас», інформаційні бюлетні «У нас в бібліотеках» тощо).

Однією з головних ліній видавничої діяльності бібліотеки стали книжки про стан бібліотечної справи на Закарпатті, підготовлені до ювілеїв головної книгозбірні краю. У збірнику «Бібліотечне Закарпаття: сторінки історії та сучасності» (2000), укладеному Н. Панчук, не тільки вперше відображено історію бібліотечної сфери області від початку століття, але й детально зафіксовано стан справ у синхронії,

велика увага приділена кожному фахівцю бібліотечної справи, який залишив помітний слід в роботі книгозбірень. Ґрунтовне за змістом видання ілюстроване й доповнене офіційними документами, що регламентують роботу бібліотек України, бібліографією з інформацією в пресі про бібліотеки області, довідковим апаратом тощо. Книжку добре сприйняло фахове середовище. Зокрема, у рецензії, надрукованій у «Віснику Книжкової палати» доктор історичних наук Омелян Довганич називає видання «серйозним довідником про історію та науково-методичну діяльність бібліотек краю» [7].

Якщо наскрізною темою першого бібліотекознавчого видання стало збереження фондів, то наступна книжка «Бібліотечна орбіта інформаційного суспільства» (2005) вже фіксує розвиток бібліотечної справи Закарпаття перших п'яти років ХХІ століття, коли бібліотеки поволі комп'ютеризувалися, ставали загальнодоступними інформаційними та просвітницькими закладами культури.

Людиноцентричний підхід обрали для упорядкування наступного видання з бібліотечної справи – довідкове видання «Закарпатська ОУНБ в особах» (2010). Ця книжка має ще й літературний вимір, бо розкриває не тільки структуру бібліотеки та представляє кожного з її працівників, навіть технічний персонал, фактологічно, візуально, а завдяки Н. Панчук ще й поетично, бо вона настільки добре розуміла людей, що в декількох віршованих рядках точно вловлювала ту рису характеру, що притаманна саме цій особі. До речі, епіграф до статті взятий саме з цих віршів, де з гумором пані Надія говорить про себе.

Чергове видання фіксує бібліотеки краю в умовах децентралізації, демонструє виклики другого десятиліття ХХІ століття – «Бібліотеки Закарпаття: здобутки та нові напрями діяльності» (2015). Це збірник матеріалів «круглого столу», проведеного до 75-річчя Закарпатської ОУНБ ім. Ф. Потушняка, де надруковані статті працівників публічних бібліотек різних рівнів та вищих навчальних закладів.

Однією з найбільш помітних для ширшої громадськості стали науково-бібліографічні видання бібліотеки. З 1998 року бібліотека щорічно видає рекомендаційний бібліографічний посібник «Календар краєзнавчих і пам'ятних дат Закарпаття» (раніше, з 1977 року, видавали «Відзначення в бібліотеках області краєзнавчих пам'ятних дат на _ рік»), що містить перелік знаменних та пам'ятних дат, подій, ювілеїв видатних краян, на який орієнтуються організації зі сфери культури при плануванні роботи на рік. З 2002 року з ініціативи колег з відділу краєзнавства Г. Ковальчук та М. Рушак видання трансформувалося,

крім переліку пам'ятних дат Закарпаття, загалом України, довідник містить статті-персоналії про ювілянтів, авторства провідних науковців з різних галузей знань. Завдяки професійності багаторічного редактора бібліотеки Н. Панчук, її зв'язкам із інтелігенцією, а також здатністю спілкуватись на рівних з будь-якою людиною бібліографа Т. Васильєвої сформувалося ядро науковців, які щороку готують розширені статті з бібліографією. У «Календарі краєзнавчих пам'ятних дат на 2001 рік» Н. Панчук вказана й серед укладачів видання. Відтак, на наше здивування, Н. Панчук зазначена лише серед авторів, які брали участь у підготовці рекомендаційного бібліографічного довідника [4], що виправдано, бо в кожному «Календарі...» з 2002 року видання по 2015 є статті-персоналії про художників, бібліотекарів, людей культури її авторства. А у вихідних даних вона переважно скромно вказана коректором, хоча виконувала саме редакторську роботу. Адже Н. Панчук брала активну участь у підготовці видання від ідеї, роботи з авторами, редагуванні до друку й презентації видань у пресі.

У часи незалежності України бібліотека почала активніше розкривати свій інформаційний потенціал шляхом активізації видавничої діяльності. З 2006 року змістовно й тематично змінилися традиційні бібліотечні методико-бібліографічні матеріали про чільних постатей нації і краю з вибраною бібліографією та сценаріями до свят. Н. Панчук із відмінним знанням історії, літературним чуттям тут стала в нагоді як ніколи. Так, вийшли видання про важливих людей культури України: «Невтомний шукач правди» – про І. Багряного, що розповів світові про сталінські репресії; «Слово про борця» – про одного з представників «Розстріляного Відродження» С. Єфремова (2006); «Василь Стус – трагічний, величний і вічний» (2007); «Карпатська Україна – героїчна сторінка історії нашої держави» (2008); «Провидець воскресіння України» – про поета Зореслава (2009) та багато інших знакових імен в галузі культури. Щоразу Н. Панчук підбирала влучні цитати до сценаріїв, рекомендувала кілька різних підходів до проведення вечорів через біографію чи через книжкові видання, або з погляду історії. Кожне із цих методико-бібліографічних матеріалів містить вибрану бібліографію, приклади оформлення виставок тощо.

З часом бібліотека почала видавати ґрунтовні персональні бібліографічні покажчики. Сформувалися три серії, назви яким дала і персоналії до котрих переважно пропонувала Н. Панчук. З 2007 року виходить серія «Корифеї Закарпаття: бібліографія», який розпочався з покажчика «Фелікс Кривін», де Н. Панчук стала ще й автором перед-

мови. Відтак бібліотека підготувала й видала в цій серії покажчики «Юрій Шкробинець» (2008), «Михайло Томчаній» (2010), «Федір Потушняк» (2011), «Юрій Керекеш» (2012), «Ласло Балла» (2012), «Зореслав» (2014), «Петро Скунець» (2014), «Василь Гренджа-Донський» (2017) тощо. Кожне з цих видань, редагованих Н. Панчук, має передмову, об'ємну бібліографію, репродукції книжок, фотоблок, а також іменні покажчики.

Трохи меншою за кількістю імен є серія Закарпатської ОУНБ ім. Ф. Потушняка «Культура краю в особах», де вийшли, зокрема, покажчики «Людмила Григаш» (2015), «Василь Густі» (2016), «Галина Малик» (2016), «Василь Габор» (2019) тощо. Наймолодшою з-поміж серій є «Закарпатська публіцистика в іменах: бібліографія», започаткована 2014 року. Тут вийшли покажчики «Олександр Гаврош: між журналістикою та літературою» (2014), «Петро Часто: між Україною та Америкою» (2017), «Михайло Бабидорич: життя в журналістиці» (2018) тощо.

Були серед редакторського доробку Н. Панчук й багато видань поза серіями, як-от збірники матеріалів про вплив і сприйняття класиків у нашому краї – «Закарпатська Шевченкіана» (2014) та «Закарпатська Франкіана» (2016). Все зроблено кропіткою працею колег з науково-бібліографічного, краєзнавчого відділів за активної участі Н. Панчук, бо вона завжди відчувала себе частиною великого колективу й щоразу скромно применшувала свою роль у підготовці видань. Важливо, що сформовані нею серії активно наповнюються колегами досі.

Як головний редактор науково-методичного відділу обласної бібліотеки Н. Панчук редагувала всі серії, що видавала бібліотека. Але співукладала саме інформаційні бюлетні за звітами публічних бібліотек «У нас в бібліотеках», що виходять з 2006 р., де представляли найбільш вдалі приклади діяльності бібліотек. Для цих видань Надія Панчук (у 2006–2009, 2011–2012 рр.) готувала огляди видавничої діяльності бібліотек області, де визначала тенденції у друкованій продукції колег, давала поради й рекомендації. За прикладом обласної книгозбірні провідні бібліотеки районів (Тячівська, Перечинська, Мукачівська, Виноградівська) почали також видавати календарі місцевих дат, поволі збільшилася кількість саме інформаційно-бібліографічних матеріалів. Часто аналізовані видання мали одруківки, стилістичні чи логічні помилки, які склали в майбутньому розділ гумору «Знайди свою перлину».

Як аналітик вивчала й розповсюджувала інформацію про досвід

кращих бібліотек області по всій Україні. Були й окремі з досвіду роботи Малокопанської бібліотеки-філії Виноградівської РЦБС («Громаду села об'єднала бібліотека» (2008)), бібліотеки-філії с. Тур'я-Пасіка Перечинської ЦБС («Заховалось між горами село невеличке...» (2009)), бібліотеки-філії с. Пістрялово Мукачівської ЦБС («Батьківщина пахне хлібом» (2010)) тощо.

Варто зазначити, що Н. Панчук радо підтримала ініціативу колеги Наталії Волошиної щодо створення клубу літературних дебютів «Нові імена», адже вміла розпізнати талант. Н. Панчук багато років консультувала, підбирала таланти, які вперше публічно заявляли в бібліотеці про себе з її благословення, зокрема, М. Шутко, І. Надворна, А. Любка, В. Коврей, Н. Рибар та ін. Як бібліотекарка Н. Панчук розуміла цінність друкованого слова, тому була ініціатором альманахів творчості молодих – «Гірський кришталь» (2010), «...вирватись і малювати Всесвіт усією палітрою кольорів...» (про клуб «Нові імена») (2011).

Як відомо, талановиті постаті багатогранні. Крім художньої творчості та професійних обов'язків у бібліотеці, Н. Панчук була й перекладачкою з польської. У серії «Між Карпатами і Татрами» (вип. № 13, 30) вийшли в її перекладі поезії М. Павликовської-Ясножевської, М. Ольшевської, В. Міхальського, Т. Ружеви́ча та В. Шимборської.

Н. Панчук мала досить активну громадську позицію. Як член Закарпатської організації Спілки письменників України займалася молодими, була співпорядницею довідників про спілчан, членом правління. Щоразу формувала програму виставки-ярмарку в Ужгороді «Книга-фест», допомагала в організації міжнародного літературного фестивалю «Карпатська ватра» тощо. Будучи в поважному віці, ходила на мітинги під час Революції гідності, на прощання з полеглими героями. Болісно сприймала повномасштабне вторгнення, а вболівати за перемогу України буде з небес.

Надія Панчук була незабутньою постаттю в Закарпатській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Ф. Потушняка. Видавнича діяльність бібліотеки за роки її роботи як редактора вийшла на новий рівень. У більшості видань вона виступає як укладач, упорядник, коректор бібліографічних посібників, розробник і редактор методичних рекомендацій для бібліотек регіону з всіх напрямів їх діяльності, вивчала та розповсюджувала досвід кращих бібліотек області та України. Вона привабила друзів-фахівців до бібліотеки, які співпрацюють з нашими виданнями і після її відходу. А серії, життя яким дала ця незабутня бібліотекарка, діють досі.

Література:

1. Бібліотеки Закарпаття: здобутки та нові напрями діяльності : матеріали «круглого столу», присвяч. 70-річчю Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка / уклад. Л. З. Григаш ; голов. ред. Н. Панчук ; відп. за вип. О. А. Канюка ; Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка. Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2015. 158 с. : іл.
2. Бібліотечна орбіта інформаційного суспільства : до 60-річчя заснування Закарпат. обл. універс. наук. б-ки : [довідник] / уклад. Н. М. Панчук ; відп. за вип. Л. З. Григаш ; Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. обл. універс. наук. б-ка. Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2005. 376 с.
3. Бібліотечне Закарпаття: сторінки історії та сучасності : до 55-річчя Закарпат. обл. універс. наук. б-ки : [довідник] / уклад. Н. М. Панчук ; відп. за вип. Л. З. Григаш ; Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. обл. універс. наук. б-ка. Ужгород : Патент ; Вид-во Падяка, 2000. 210 с.
4. Від авторів. Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік / уклад. : Т. І. Васильєва, Г. В. Бобонич ; відп. за вип. Л. З. Григаш. Ужгород : Вид-во Падяка, 2002. С. 3–4.
5. Григаш Л. Головна книгозбірня Закарпаття. Календар «Просвіти» на 2015 рік. Ужгород, 2015. С. 131–135.
6. Густі В. Її життя – у творчості, а творчість – у житті : (штрихи до портр. Н. Панчук). Календар «Просвіти» на 2015 рік. Ужгород, 2015. С. 159–160 : портр.
7. Довганіч О. Видання енциклопедичного характеру. Вісник Книжкової палати. 2000. № 11. С. 13–14.
8. Закарпатська ОУНБ в особах. / авт. ідеї Л. З. Григаш ; уклад. : Н. М. Панчук, Л. З. Григаш ; Закарпат. обл. універс. наук. б-ка. Вид. 2-е, переробл. і допов. Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2010. 92 с. : фот. кольор.
9. Надія Панчук: до 75-річчя від дня народження : бібліогр. покажч. / уклад. : М. Б. Бадида, Л. О. Падяк ; вступ. ст. О. Ігнатович ; відп. за вип. О. А. Канюка ; Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка. Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2015. 68 с. : кольор. іл. (Серія: Культура краю в особах).
10. Панчук Н. Оповідь бібліотечної берези (Історія докомп'ютерної доби). Бібліотеки Закарпаття: здобутки та нові напрями діяльності : матеріали «круглого столу», присвяч. 70-річчю Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка ; Упр. культури Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка ; уклад. Л. З. Григаш ; відп. за вип. О. А. Канюка. Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2015. С. 115–118.
11. Хланта І. Надія Панчук. Хланта І. Літературне Закарпаття у ХХ столітті : бібліогр. покажч. Ужгород : Закарпаття, 1995. С. 515–516.

**NADIIA PANCHUK IS AN UNFORGETTABLE FIGURE
OF THE TRANSCARPATHIAN REGIONAL UNIVERSAL
SCIENTIFIC LIBRARY NAMED AFTER F. POTUSHNYAK**

Ivanna KOHUTYCH-HAVROSH,

Editor-in-chief of the scientific
and methodical department of the Communal enterprise
"Transcarpathian Regional Universal Scientific Library
named after F. Potushnyk" of the Transcarpathian Regional Council
ORCID: 0000-0003-1646-4558

Annotation. The article analyzes, for the first time, the library activity of a famous writer, a member of the National Union of Writers of Ukraine, the editor-in-chief of the Communal Institution "Transcarpathian Regional Universal Scientific Library named after F. Potushnyk" of the Transcarpathian Regional Council – Nadia Mykhailivna Panchuk (1942–2022)

Key words. *Transcarpathian Regional Universal Scientific Library named after F. Potushniak, librarian, editor, bibliographic index, «Calendar of local history and memorial dates of Transcarpathia», publishing activity.*